

Med poklicem, cesarjem in kmečkim posestvom

Politična orientacija in nacionalna diferenciacija
na primeru rožanske družine v 19. in 20. stoletju

Arno Georg Kerschbaumer*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 94(436.5):929Janežič V.

Arno Georg Kerschbaumer: Med poklicem, cesarjem in kmečkim posestvom. Politična orientacija in nacionalna diferenciacija na primeru rožanske družine v 19. in 20. stoletju. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 89=54(2018), 4, str. 48–64

Avtor se v razpravi ukvarja s procesom t. im. socialne in nacionalne diferenciacije v majhnih mestih, trgih in vaseh na jezikovno mešanem Koroškem, ki je bilo doslej v avstrijskem raziskovanju bolj malo obravnavano. V ospredju je področje južne Koroške, še posebej zahodni del trške občine Šentjakob v Rožu.

Ključne besede: Rožanska dolina, socialna diferenciacija, nacionalna diferenciacija, 19. stol., 20. stol.

1.01 Original Scientific Article
UDC 94(436.5):929Janežič V.

Arno Georg Kerschbaumer: Between Profession, the Emperor and a Country Estate. The Political Orientation and National Differentiation on the Case of a Family from the Rož Valley in the 19th and 20th Century. Review for History and Ethnography, Maribor 89=54(2018), 4, pp. 48–64

In this treatise, the author discusses the process of the so-called social and national differentiation in small towns, markets and villages in the language mixed Carinthia, which

* Arno Georg Kerschbaumer, Projektmanager und Buchautor, Goethestraße 27, A – 8010 Graz, a.kerschbaumer@drei.at, a.kerschbaumer@austroaristo.com

has until now not really been discussed in the Austrian research. The southern part of Carinthia, mostly the western part of the township Šentjakob in Rož are discussed.

Keywords: Rož valley, social differentiation, national differentiation, 19th century, 20th century.

UVOD

Razprava se ukvarja s procesom t. im. socialne in nacionalne diferenciacije v majhnih mestih, trgih in vaseh na jezikovno mešanem Koroškem, ki je bilo doslej v avstrijskem raziskovanju bolj malo obravnavano. Zato doslej na to problematiko naletimo le redko. V zadnjih letih se ji je v več razpravah posvečal koroški zgodovinar in religiolog Peter Wiesflecker, ki je obravnaval različna naselitvena področja na jezikovno mešanem jugu Koroške.¹ Njegove raziskave so se doslej nasploh ukvarjale s področjem Ziljske in Kanalske doline.

Posvetili se bomo področju južne Koroške, še posebej zahodnemu delu trške občine Šentjakob v Rožu. Občina Šentjakob v Rožu meji na jugu na Karavanke, ki so obenem tudi meja s Slovenijo, na severu pa na Dravo. Včasih so po gorskih prelazih vodile pomembne trgovske poti med nekdanjima kronovinama Kranjsko in Koroško, po kateri so trgovci tovorili svoje blago od juga na sever.² Do leta 1888 je področje Šentjakoba spadalo v veliko občino Rožek. Predvsem po zemljiški odvezi v prelomnem letu 1848 so se v vaseh in malih trgih začele oblikovati nove plasti prebivalstva, ki bi jih lahko označili kot meščanske.³ To vaško meščanstvo⁴ so tvorili predvsem gostilničarji, trgovci in trgovci z lesom, pa tudi v deželi poimenovana »važka inteligenca«,

¹ Glej med drugim: Kaufleute, Beamte, Offiziere. Aus der Geschichte der Thörler Kaufmannsfamilie Aprissing – Franceschini, v *Nachrichtenblatt der Marktgemeinde Arnoldstein* 54/2 (2016), str. 12–17; Gründzeit in Arnoldstein. Aus der Geschichte der Familien Lipold und Leiler, v *Nachrichtenblatt der Marktgemeinde Arnoldstein* 54/2 (2016), str. 10–14; Bürgerlicher Habitus, nationale Identität, religiöses Profil. Aspekte des sozialen und nationalen Differenzierungsprozesses am Beispiel einer Kanaltaler Familie, v *Zeitschrift für Geschichte und Volkskunde*, Marburg 2017. Aus der Geschichte eines Untergailtaler Gewerkenhauses, v *Kultur / Land / Menschen* 9–10 (2017), str. 37–44.

² *Carinthia I* 103. Jg., 1913, str. 95–100.

³ Vilfan, Sergej: Unternehmer und Grundbesitzer. Ländisches Bürgertum in Slowenien in 19. Jahrhundert, v Hannes Stekl, Peter Urbanitsch, Ernst Bruckmüller, Hans Heiss (Hg.): »Durch Arbeit, Besitz, Wissen und Gerechtigkeit.« Wien-Köln-Weimar 1990, str. 244–253.

⁴ Haas, Hans: Postmeister, Wirt, Kramer, Brauer, Müller und Wundarzt. Trägerisichten und Organisationsformen des Liberalismus. Das Salzburger Beispiel – vom frühen Konstitutionalismus bis zum Kulturkampf, v *Bürgertum in der Habsburger Monarchie*. Hrsg. von Ernst Bruckmüller, Ulrike Döcker, Hannes Stekl und Peter Urbanitsch, Wien-Köln 1990, str. 257–273.

kamor so spadali župniki, učitelji in ranocelniki. Čeprav Rož ni predstavljal kakšne večje akumulacije posesti in tu ni bilo posebno močnih kmetij, pa tudi ne nobene veleposesti, ki bi si lahko prilastila zadolžene kmečke posesti,⁵ pa vendar lahko tudi na podlagi drugih raziskanih družin opazimo vedno ponavljajoče se podobe poklicev v procesu socialne diferenciacije na posebej ozkem prostoru. V ospredje večkrat stopajo poklici zdravnik, oficir, duhovnik, pa tudi akademski učitelj. Nemara je to mogoče pojasniti s prevladujočim nacionalnim samoumevanjem tukaj naseljenih družin, ki so bile pretežno klerikalno konservativne v nasprotju s sicer običajnim nemško nacionalnim delom ostalega deželnega meščanstva v jezikovno mešani Koroški. Če si natančneje ogledamo odlično delo o zgodovini Zgornjega Roža župnika in dekana v Kapli na Dravi Štefana Singerja in tam objavljene liste posvetne in cerkvene inteligence, pade posebej v oči posebno visoko število duhovščine zgolj v fari Šentjakob v Rožu. Singer našteva 26 v fari rojenih duhovnikov in 20 prav tako tu rojenih predstavnikov posvetne inteligence, pri čemer lahko dajo te številke seveda le grob pregled in ga ne moremo povsem upoštevati.⁶

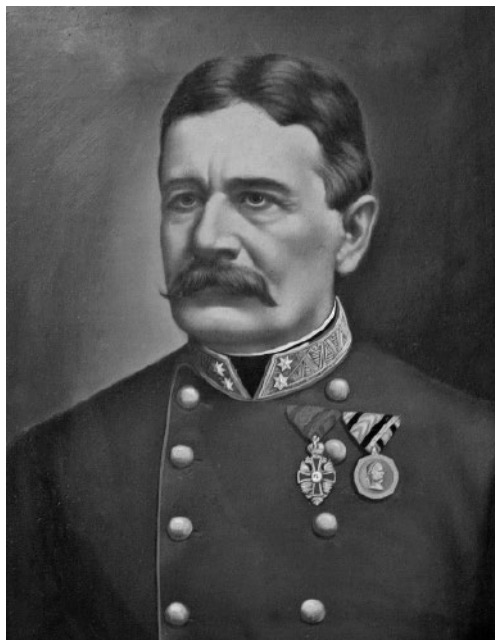
Težak gospodarski položaj je pogojil posebno hitro širjenje procesa neodvisnosti od tujega kapitala in vzporedno s tem modernizacijo kmetijstva in industrije. Po vzoru čeških hranilnic in še pred uvedbo zakona o zadrugah leta 1871 je 5. septembra 1872 v Šentjakobu v Rožu nastala prva hranilnica in posojilnica kot Zadružna banka na vsem slovenskem poselitvenem področju na Koroškem, ki je bila ob tem tudi prva kreditna zadruga na podeželju na vsem ozemlju današnje Avstrije.⁷ Ne moremo biti presenečeni, da sta bila člana tričlanskega ustanovnega odbora posojilnice in hranilnice duhovniškega stanu. Prvi, Franc Saleški Treiber (1809–1878), je bil župnik v Šentjakobu. Bil je tudi pesnik in skladatelj. Drugi, Jakob Knaflič (1841–1913), je bil od 1868 do 1872 v Šentjakobu kaplan in pomožni župnik. Tretji je bil dr. Valentin Janežič (1832–1912), čigar poklic je bil v prvi glavni knjigi hranilnice in posojilnice

⁵ Pleterski, Janko: *Slowenisch oder Deutsch? Nationale Differenzierungsprozesse in Kärnten (1848–1914)*, Klagenfurt/Celovec 1996, str. 133.

⁶ Singer, Stefan: *Kultur und Kirchengeschichte des oberen Rosentales*, Kappel 1935. Samozaložba avtorja. 2. nespremenjena izdaja Celovec, Krščanska kulturna zveza [brez letnice izdaje]. Rojstne letnice duhovništva obsegajo čas od ca 1600 do 1900, posvetne inteligence pa od ca 1800 do 1900.

⁷ Sitter, Jakob: *Die Anfänge des slowenischen Genossenschaftswesens in Südkärnten und deren heutigen Struktur, Einordnung und Position in der österreichischen ländlichen Genossenschaftsorganisation unter besonderen Berücksichtigung der Warenorganisation*. Diplomarbeit zur Erlangung des akademischen Grades eines Magisters der Sozial- und Wirtschaftswissenschaften, eingereicht am Institut für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte der Universität Linz, im Jänner 1981; Pleterski, Janko: *Slowenisch oder Deutsch?* str. 134–135.

zgoščeno zapisan kot medicinec.⁸ Kdo je bil ta mož in kako je kot zdravnik in oficir prišel do tega, da se je ukvarjal s finančnimi zadevami kmečkega prebivalstva v Zgornjem Rožu in se s tem resno ukvarjal?

Slika 1: Dr. Valentin Janežič kot polkovni zdravnik I. razreda, 1882

Septembra 1872 je bil kot polkovni zdravnik I. razreda, kar je ustrezalo stotniku v pehoti ali ritmojstru v konjenici, v službi pri mondenem štajersko-koroško-kranjskem dragonskem polku št. 5, ki je imel svoj štab v Celovcu.⁹ Poklicno področje torej, pri katerem ne bi nujno pomislili na identifikacijo s kmečkim razvojnim procesom. Pojasnilo lahko najdemo v izvoru Valentina Janežiča, morda pa tudi v njegovem značaju.

ROD

Hiša njegovih staršev je stala nedaleč od poslopja današnje Posojilnice v Šentjakobu v majhnem kraju Leše,¹⁰ na cesti iz Šentjakoba v Podrožco (Rosenbach). Tu je bil 16. oktobra 1832 v Lešah št. 4 rojen Valentinu Janežiču

⁸ Kaiser-Kaplaner, Ingrid: *Die Marktgemeine St. Jakob im Rosental (Šentjakob v Rožu)*, Hermagoras Verein 2007, str. 226.

⁹ K. u. K. Militär-Schematismus für 1872, Wien, Februar 1872.

¹⁰ Slovensko Leše.

(1802–1883) in njegovi ženi Mariji Mikula (1810–1879) sin, ki je dobil ime po očetu.¹¹ Oče je bil lastnik Janežičeve hube in Janežičevega mlina ter je izhajal iz stare kmečke družine, ki je bila že v urbarju iz leta 1531 omenjena kot lastnica hube. Huba je bila pripadala gospostvu Finkenstein (Bekštajn) in je bila spet omenjena leta 1606 na seznamu desetnin za Dolé pri Vetrinju in tri leta kasneje na seznamu dajatev v Rosstallu (Rož) Peter Janeschitz.¹²

Družina naj bi že v 17. stoletju imela v prosti saji¹³ mlin ob Bistriškem potoku, saj je v Allgemein Handschriften Koroškega deželnega arhiva na strani 385¹⁴ zapisano: »Po smrti starega Petra Janeschitza v Lešah 1633 je zaprosil njegov sin Marck pri rožeškem skrbniku dovoljenje za mlin. Njegov oče je vsa leta odraštoval dajatev za rovt v Področici in za mlin v Bistriškem potoku, ki je pred 60 leti prenehal delovati (razjedala ga je voda, kar je bilo zabeleženo leta 1680). Prevzemno dajatev 8 goldinarjev je plačal.«

V matrikah in listinah se omenja maja 1684 kot botra Spela ali Lissa Janeschitz, žena Hansa Janeschitza iz Leš, ki se omenja kot boter januarja 1681. Kot botra se oktobra 1730 omenja Magdalena Janeschitz, žena Mathäusa Janeschitza.¹⁵

Valentin pa ni bil prvi v družini, ki je zapustil kmečko okolje prvotnega življenjskega prostora. Upoštevajoč še druge vire dohodkov poleg kmetijstva, ker je družina verjetno že zgodaj zaslužila z mlinarstvom in trgovanjem z lesom, se kaže pot v izobraževanje zunaj običajnih meja. Že v 17. stoletju srečamo v matrikah fare Šentjakob ime člana krajevnega duhovništva in strica Valentina Josepha Janežiča (1788 – domnevno 1872), podpisoval se je Janeschitz, ki je za tedanji čas naredil povsem nenavadno kariero od absolviranega pravnika in skrbnika gospostva Paternion grofa Widmanna, okrajnega komisarja in okrajnega sodnika do veleposestnika in lastnika gospostva v okolici Spitalla na Dravi.¹⁶ V njegovem zakonu z Mario Paulino Jarnig (1800–1844), hčerko nadskrbnika grofa Dietrichsteina in nekdanjega kolarja v Brežah Johanna Heinricha Jarniga (1730–1811) ter Anne Aichelberg, tudi iz koroške oskrbniške družine, se je rodilo osem otrok: Anna Johanna (rojena in umrla 1821), Theresia Maria (1822–1914), ki se je leta 1850 v Spittalu na Dravi poro-

¹¹ Matrike krške škofije, rojstna knjiga fare Šentjakob v Rožu.

¹² Museum der Stadt Villach. Finkensteiner Urbar 1606.

¹³ O prosti saji gl. Sitter, Jakob: *Die Anfänge des slowenischen Genossenschaftswesens in Südkärnten*; Pleterski, Janko: *Slowenisch oder Deutsch?*

¹⁴ Citirano po Kotnik: *Zgodovina hiš južne Koroške*, 5. knj. Občina Št. Jakob v Rožu, str. 93; Koroški deželni arhiv AHS, A 59. str. 358.

¹⁵ Kotnik, Bertrand: *Zgodovina hiš južne Koroške*, 5. knj. Občina Št. Jakob v Rožu, str. 93.

¹⁶ Njegov testament je v Koroškem deželnem arhivu, AT-KLA 73-C-3246 Ak. O njegovih potomcih glej Haffner, Alfons: *Vinzenz Rizzi und die Apothekerfamilie Ebner in Spittal, v Carinthia I*, 183. Jg., 1993, str. 575–639.

čila z lekarnarjem Alexom Ebnerjem (1821–1890), ki je bil posestnik in lastnik tovarne in mlina v Porečah (Pörtschach) in Radmanskodrfu (Rabbensdorf) pri Feldkirchnu na Koroškem ter poslanec koroškega deželnega zbora,¹⁷ Josef (1824–1903), absolvirani pravnik in notar v Gmündu na Koroškem, ki je imel v zakonu z neznano damo sina Josefa (1880–1908), ki je kot mlad adjunkt na davčnem uradu napravil samomor v Spittalu na Dravi in ni imel naslednikov, Paulina (rojena in umrla 1827), Ludwig Thomas, dr. prava (1829–1859), notar v sodnem okraju Osoje s sedežem v Gmündu, samski. Šesta je bila Anna Maria (1830–?), poročena leta 1851 z dr. prava Franzem Michaelom Feldnerjem (1820–?), notarjem v Spittalu za okraje Spittal na Dravi in Zgornja Bela (Obervellach), od leta 1848 dvorni in sodni odvetnik v Beljaku, do leta 1862 poslanec koroškega deželnega zbora, ki je izviral iz zgornjekoroške gostilniške in pivovarske družine. Sedmi je bil Ferdinand (1832–1852) in osma Barbara, imenovana Babette (umrla 1853), oba sta umrla mlada. Gospodstvo in grad Oberaich ali Schüttbach pri Spittalu na Dravi, ki je bil leta 1836 pridobljen iz zapuščinske mase Karla Georga Jobsta z licitacijo, sta po smrti Josepha Janeschitza, do katere je moralo priti leta 1872, kar pa kljub intenzivnemu raziskovanju nisem mogel točno ugotoviti, s prodajno pogodbo 8. avgusta 1872 iz rok dedičev prešla v posest Hüttenberger – Eisenwerkes Gessellschaft.¹⁸

BRATJE JANEŽIČ

Razen Valentina sta še dva od štirih bratov obiskovala celovško gimnazijo. Prvi je bil znani jezikoslovec in pisatelj Anton (1828–1869), po katerem ima danes ime večjezična Zvezna gimnazija za Slovence v Celovcu, ter eden od najpomembnejših soustanoviteljev Mohorjeve družbe, kasneje Mohorjeve bratovščine,¹⁹ ki je bila osnovana leta 1851 z namenom izdajanja poceni dobre slovenske, krščanske in domoljubne knjige za slovensko prebivalstvo habsburške monarhije. Po študiju na Dunaju, med drugim pri Franu Miklošiču,²⁰ se je vrnil kot profesor na svojo prejšnjo izobraževalno ustanovo v Celovec. O njegovem uspešnem delovanju in njegovih zaslugah je bilo v ustrezni literaturi

¹⁷ Zakon je bil brez potomcev. O Alexu Ebnerju in njegovi družini gl. Haffner, Alfons: Vinzenz Rizi und die Apothekerfamilie Ebner in Spittal, v *Carinthia I*, 183. Jg., 1993, str. 575–639.

¹⁸ Glej KLA Kärntner Landesarchiv – Koroški deželni arhiv. Kärntner Landtafel: Gut Oberaich zu Schüttbach, KG Baldramsdorf, Gerichtsbezirk Spittal a.d. Drau, Kärnten, EZ 702.

¹⁹ Mohorjeva družba v Celovcu.

²⁰ Franz (od 29. 8. 1864 vitez) von Miklosich (1823–1891), dr. iur. et phil., c. kr. dvorni svetnik in redni profesor slavistike na dunajski univerzi.

že večkrat obširno opisano,²¹ njegovo ožje družinsko okolje pa doslej vsekakor ni bilo osvetljeno. Zato naj te okoliščine tukaj podrobneje predstavim. Septembra 1855 je tedanji minister za uk in bogočastje Leo grof Thun-Hohenstein (1811–1888) Antona imenoval za pravega učitelja na višji realki v Celovcu.²² To je bilo tudi združeno z ne nepomembnim dvigom plače in na tej osnovi se je Anton odločil zaprositi pri njeni družini za roko svoje zaročenke Karoline Koller. Po vsej verjetnosti mu to ni bilo lahko, ker sta bila Karolinina starša zelo ugledna in častivredna celovška meščana. Karolina se je rodila 1835 kot hči kasnejšega dvornega in sodnega svetnika dr. Andreasa Kollerja (1799–1875),²³ ki je bil od 1859–1862 tudi prvi voljeni župan Celovca. Župan Koller se je odlikoval z odličnimi zaslugami za mesto. Po njegovi zaslugi so bili izvedeni številni ukrepi za polepšanje mesta, kot gradnja rečnega kanala in načrt za Kreuzbergl in vzpostavitev stalne povezave z Ljubljano s pošto kočijo. Njegova druga žena Karoline Haag²⁴ je bila rojena v Celovcu leta 1815. Tudi v letu revolucije 1848/49, ko je bil odvetnik v Ljubljani, je s svojim domoljubnim in za domovino zaslužnim delovanjem opozoril nase in bil za svoje zasluge večkrat odlikovan. Leta 1850 mu je cesar brez pristojbine podelil viteški križec reda Franca Jožefa. Za pravno pomoč knežji družini Liechtenstein je dobil naslov liechtensteinskega knežjega svetnika.²⁵ V zakonu Janežič-Koller sta se rodila dva otroka. O prvorojeni Olgi, rojeni 1856, nimamo podatkov, sin Eugen (rojen 1860) je bil leta 1895 uradnik celovške hranilnice in se je 12. novembra 1895 v farni cerkvi sv. Mateja v Linzu poročil z učiteljico Emmo von Lanner (1872–1943), ki je poučevala na tamkajšnji meščanski šoli.²⁶ Izvirala je iz znane koroške veleposestniške družine Lanner, ki je bila prvotno naseljena kot trgovska družina v Bolzanu, ena veja družine pa se je sredi 18.

²¹ Glej med drugim Sturm-Schnabl, Katja, Bojan Ilija (hrsg.): *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten*. Koroška. Von den Anfängen bis 1942. Wien-Köln-Weimar 2016. Bd. 2, J-Pl.

²² Glej *Wiener Zeitung*, 21. 9. 1855, str. 1.

²³ Rojen v Bohinjski Bistrici na Gorenjskem ... 1799, umrl v Celovcu 23. 5. 1875, pokopan na pokopališču Št. Rupert v Celovcu. Starši: Andreas Koller, roj. ..., umrl ... pred 1855, direktor Zoisovih obratov na Gorenjskem in Josepha von Seethal, roj. 23. 3. 1765, umrla 31. 1. 1834 v Celovcu.

²⁴ Rojena v Graz-Maria Himmelfahrt, Wurmbrandgasse 357, 23. 3. 1815, umrla ... Starši: Joseph Haag, rojen na Dunaju 3. 3. 1786, umrl na Dunaju 11. 8. 1858 (nekrolog *Klagenfurter Zeitung* 23. 8. 1858, str. 3), leži na mestnem pokopališču Sv. Petra na katoliškem delu v Gradcu v družinskem grobu Haag-Finschger, c. kr. notranjeavstrijsko-primorski apelacijski svetnik v pokoju in Josepha pl. von Schmelte, roj. ... umrla v Celovcu 22. 2. 1834.

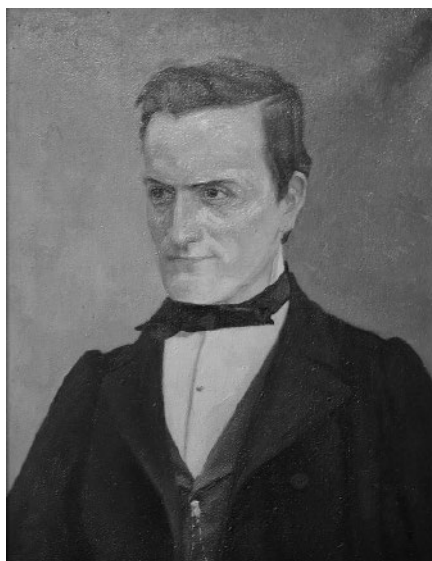
²⁵ *Wiener Zeitung*, 18. 8. 1850, str. 1.

²⁶ Glej matrike škofije Linz, fara St. Mathias, poročni duplikati, poroka 12. 11. 1895.

stoletja naselila na Koroškem.²⁷ Emmina starša sta bila v Moosburgu rojeni evidenčni nadgeometer Thomas von Lanner (1837–1925) in Emma Mattausch (1851–1896). Verjetno je Eugena življenjska pot po službovanju v celovski hranilnici vodila v centralno ustanovo za meteorologijo in geodinamiko (Die Hohe Warte) na Dunaju v 19. okraju. Vse do leta 1927 je oficial Eugen Janežič še v pokoju skrbel za vodenje vremenske knjige.²⁸ Kasneje je bil znan še kot posestnik na Koroškem in tu se za njim izgubi vsaka sled. O naslednikih Janežičevih otrok tudi ni nič znanega. Simon Janežič (1841–1908) je tako kot brat Valentin napravil vojaško kariero, ki pa jo je zaradi bolezni že leta 1869 zapustil kot podporočnik I. razreda in bataljonski adjutant v koroškem 7. pešpolku. Leta 1879 je dobil ad honoris čin nadporočnika.²⁹ Med tem časom je vstopil v Mohorjevo bratovščino in novo delovno področje ga je pripeljalo do direktorja in vodilnega sodelavca. Neporočen je v 67. letu nenadoma umrl v Celovcu, v domovinski občini Šentjakob v Rožu je pokopan na tamkajšnjem pokopališču.³⁰

Slika 2: Simon Janežič (1841–1908)

Slika 3: Prof. Anton Janežič (1828–1869)

²⁷ Za družino von Lanner glej Anton Kreuzer, Anton Picjert: *Franz Thaddäus von Lanner 1790–1861. Das Lebensbild eines aussergewöhnlichen Mannes*, Krumpendorf 1971.

²⁸ Glej Almanache der Akademie der Wissenschaften in Wien.

²⁹ *Neue Freie Presse*, 9. 2. 1897, str. 6.

³⁰ Osmrtnica v *Klagenfurter Zeitung*, 19. 2. 1908.

Od ostalih dveh bratov se je Gregor (1830–1904) poročil v družino lastnika mlina Inzinger, po domače Lucman, v Podgorju (Maria Elend) v Rožu. Jožef (1837–1896) je prevzel posestvo, ki je še danes v lasti družine Janežič.

VOJAŠKO-ZDRAVNIŠKA KARIERA

Valentin Janežič se je po absolviranju gimnazije odločil za študij medicine na Josephinum na Dunaju. Josephinum je leta 1784 ustanovil cesar Jožef II. kot medicinsko-kirurško Jožefovo akademijo za izobraževanje armadnih zdravnikov in ranocelnikov in je bila odprta 7. novembra 1785. Od 3. februarja 1786 je bila akademija izenačena z vsemi ostalimi fakultetami in je dobila pravico podeljevati nazive doktorja in magistra medicine in ranocelništva. Za akademijo je bila med letoma 1783–1785 zgrajena nova stavba v tedanjem predmestju Alservorstadt v dunajskem 9. okraju na Währingerstrasse. Akademijo je 27. oktobra 1825 cesar Franc I. izenačil z ostalimi univerzami v cesarstvu. Danes je v Josephinumu Inštitut za zgodovino medicine.³¹ Na Josephinum se je Valentin vpisal 9. oktobra 1854 na osnovi odredbe visoke komande z dne 15. septembra 1854 kot državni gojenec za višji tečaj, letnik A9. V osebem spisu v konduito³² listo³² je bilo zapisano, da je rjavolas, rjavook, obrvi rjave, nos normalen, usta normalna, čelo okroglo, obraz ovalen, cepljen, piše in govori nemško in slovensko, višina 174 cm, obseg prsi 96 cm. Dne 1. maja 1859 je z obvezo za desetletno službovanje napredoval v začasnega nadzdravnika pri ogrskem pešpolku št. 66 Nadvojvoda Peter Ferdinand. Istega dne je bil kot svež začasni nadzdravnik premeščen na tedanje italijansko bojišče³³ v 6. sprejemno poljsko bolnišnico in 1. avgusta 1859 v sprejemno poljsko bolnišnico št. 7, nato je bil štiri mesece glavni zdravnik v glavni kasarni za municijo. Na osnovi uredbe deželne vrhovne komande v Udinah 25. decembra 1860 je napredoval v pravega nadzdravnika, potem ko je 17. novembra 1860 na medicinsko-kirurški Jožefovi akademiji dobil naslov doktorja vsega zdravilstva. Istega dne, torej 1. decembra 1860, je bil spet dodeljen polku št. 66 in s tem zaključil svojo prvo udeležbo na bojnem polju, kjer pa zaradi svojega poklica ni bil v nobeni bitki. Še enkrat se je leta 1861 vrnil v Italijo in bil mesec dni glavni zdravnik v okrevališki bolnišnici Caerano v provinci Treviso v Benečiji.

³¹ Glej Helmut Wyklicky: *Das Josephinum. Biographie eines Hauses*. Edition Brandstätter, Wien-München 1985.

³² Conduite, (fr.) pot, vod, tu gre za opis vojaškega napredovanja in vojaške poti. Večji del Janežičevega delovanja v vojski je najti v Grundbuch in Qualifikationslisten v avstrijskem državnem arhivu in v bodoče jih ne citiram kot separadni vir.

³³ Sardinska vojna, tudi druga italijanska vojna za neodvisnost 1859.

1. marca 1863 je bil premeščen v 31. ogrsko-hrvaški bataljon poljskih lovcev in 1. oktobra 1863 je dobil mesto glavnega zdravnika v vojaški bolnišnici v Kotorju in tu ostal do 31. marca 1864, že naslednjega dne je postal glavni zdravnik v Gemoni (Humin), severno od Udin. Za odlično službovanje je bil 7. maja 1866 nagrajen z napredovanjem v polkovnega zdravnika II. razreda in istega dne premeščen v krajiški pešpolk š. 7 v Slavonski Brod. V prusko-avstrijski vojni leta 1866 je na jugu 24. junija 1866 nadvojvoda feldmaršal Albrecht pri Custozzi premagal Italijane, 20. julija pa kontraadmiral Wilhelm von Tegetthoff pri Visu italijansko floto. Vendar pa je Avstrija izgubila Benečijo, ki je po miru v Parizu prišla pod Francijo in posledično pod Italijo. V tej vojni je Janežič zasedal pomemben položaj vodje kirurškega oddelka v bolnišnici v Mantovi in bil tako drugič kot zdravnik udeležen v vojni. Leta 1867 je postal glavni zdravnik v občinski bolnišnici v vzhodni Hrvaški v Vinkovcih. Junija in julija je bil tudi ambulantni glavni zdravnik, 1. januarja 1868 pa je bil premeščen v ogrski 62. pešpolk. Štab tega polka je bil decembra 1867 v Gorici, sedež glavnega dopolnilnega okraja in računske pisarne pa je bil v Transilvaniji v Maros-Vásárhelyju.

Dr. Janežič je v spremstvu dr. Josipa Vošnjaka (1834–1911), štajerskega politika in advokata kot zastopnika uradne strani slovenskega naroda, odpotoval na polaganje temeljnega kamna za češko narodno gledališče v Prago. Ob tej panslavistični proslavi, na kateri je bilo med 100.000 do 150.000 udeležencev, sta dr. Janežič in dr. Vošnjak na povabilo posestnika, trgovca in poslanca občine Roudnice Vaclava Kratochwilla obiskala tamkajšnjo posojilnico in se seznanila z njenim delovanjem. Oba sta spoznala, da bi bila takšna posojilnica izreden instrument, ki bi slovensko prebivalstvo potegnil iz žalostnega gospodarskega položaja. Neposredno po vrnitvi v domovino je dr. Vošnjak v Slovenskem narodu objavil serijo člankov o tej posojilnici, kar pa ni vzbudilo zelenega odmeva med ljudmi, ker ta list na Koroškem ni bil zelo razširjen. Leta 1868 in 1871 so se zaradi pomanjkanja sredstev ponesrečili tudi načrti o ustanovitvi posojilnice. Večji uspeh je doživela serija člankov v letih 1871 in 1872.³⁴

POROKA

Polkovni zdravnik II. razreda dr. Valentin Janežič se je v celovški stolnici 9. februarja 1869 poročil z Augusto Anno Kitzl (1848–1903). Nevesta je bila hčerka premožnega gostilničarja in hišnega posestnika v Celovcu Petra Kitzla

³⁴ Sitter, Jakob: *Die Anfänge des slowenischen Genossenschaftswesen in Südkärnten*; Pleterški, Janko: *Slowenisch oder Deutsch?*

(1820–1883) in njegove tedaj že umrle žene Anne Kappitsch (1810–1866). Na nagrobniku na pokopališču sv. Ruperta v Celovcu je kot rojstno leto navedeno 1806. Peter Kitzl je izviral iz spodnjeavstrijskega Prinzendorfa in se je leta 1848 v Celovcu poročil s precej starejšo tamkajšnjo poštno mojstrico, hišno posestnico in vdovo Anno Kappitsch, rojeno Lamprecht. Bila je hči premožne beljaške trgovske družine in vdova poštnega mojstra in lastnika gostilne Zur Kaiserkrone v Celovcu Jakoba Kappitscha (1808–1844), zato je Peter Kitzl s to poroko prišel do nemajhnega premoženja. Kappitsch je 29. aprila 1848 na dražbi za 12.140 florintov C. M. kupil poslopje nekdanje koroške stanovske jahalne šole koroških stanov (danes Neuplatz 3, javno tožilstvo Celovec, prej staro poslopje sodišča) ter ga uspešno predelal v gostilno Zur Kaiserkrone. Družina Kitzl ga je leta 1850 skupaj s stranskimi poslopji za 70.000 florintov prodala državi.³⁵ Kitzli so kasneje imeli gostilno Zu Annabsichel ter bili lastniki posestva Schönhof v Trnji vasi (Annabichl) pri Celovcu.³⁶ Sestra Anne Ursula (1804–1863) je bila prva žena notarja in upravitelja Franza Aichelberga (1802–1878)³⁷ in je imela leta 1856 gostilno Schattenhof v St. Mareinu pri Celovcu. Predpisani poročni vložek v okviru poroke Janežič-Kitzl v višini 12.000 florintov je položila nevesta. Poročni priči sta bila Gustav Höfer, računski oficial finančne direkcije, in znani zemljiški posestnik v Vrbi (Velden) Philipp Wrann.

VOJAŠKA KARIERA IN USTANOVITEV POSOJILNICE

Kmalu po poroki je bil dr. Janežič premeščen v Kronstadt (Braşov) v Transilvaniji. Tu je pet mesecev služil v vojaški bolnišnici in bil 1870/1871 glavni zdravnik v garnizonskem okrevališču. Augusta Janežič, ki je bila pri možu v Kronstadtu, je 15. avgusta 1870 rodila zdravega sina, ki je dobil ime Anton Peter Johann Nepomuk. 1. septembra 1871 je bil Janežič premeščen v pešpolk št. 17 »Barona Kuhna« kot del novega oddelka polka in 1. maja 1871 povišan v polkovnega zdravnika I. razreda v tem polku. Spremenjene družinske razmere so silile Janežiča k hitri premestitvi k vojaštvu v domači Koroški in 1. aprila 1872 je bil premeščen v Celovec, kjer je bil v miru sedež štajersko-kranjsko-koroškega dragonskega polka št. 5 »Nikolaj I. ruski car«. Polnih osem let do 17. novembra 1880 je lahko užival neposredno bližino svoje družine v

³⁵ Lembacher, C.: *Daten zur Baugeschichte des alten Gerichtgebäudes in Klagenfurt*, 1913. Online pod www.justiz.gv.at. 6. 9. 2016.

³⁶ *Klagenfurter Zeitung*, 11. 3. 1854, str. 10.

³⁷ O Franzu Aichelbergu in njegovi družini glej obširno: Aichelburg, Wladimir: Die »anderen« Aichelburgs, v *Adler* 5 (1995), kot tudi isti: Die Aichelburgs, v *Adler* 6 (1996) in dopolnitve v *Adler* 3 (2001).

Celovcu in v Zgornjem Rožu. Glavni polkovni zdravnik dragonskega polka št. 5 je bil z velikim uspehom in v polno zadovoljstvo svojih predpostavljenih. Od 1. aprila do 30. septembra 1874 ter od 1. aprila do 30. septembra 1876 je bil glavni oddelčni zdravnik v celovski vojaški bolnišnici. 1. novembra 1876 je sledila premestitev v dopolnilno okrajno postajo koroškega pešpolka št. 7 »Graf von Khevenhüller« v Celovcu. Tu je bil spet glavni polkovni zdravnik in od 1. aprila do 16. oktobra 1876 tudi glavni oddelčni zdravnik ter dva meseca vodja vojaške bolnišnice v Celovcu. V teh letih so se zgodile še tri stvari, ki so omembe vredne. Dr. Janežič je 22. februarja 1874 dobil vojaško medaljo, ki mu jo je cesar podelil 2. decembra 1873 za zasluge v vojnah 1859 in 1866. Pomemben doživljaj za dr. Janežiča, in za koroški živelj v Zgornjem Rožu še posebej, kot tudi za večji del današnje Avstrije je bila ustanovitev šentjakobske posojilnice v Rožu 5. septembra 1872. Skupaj z duhovnikom Francem Saleškim Teiberjem in Jakobom Knafličem, ki sta uživala zaupanje kmečkega prebivalstva, so bili leta 1872 premagani vsi dvomi in politične oblasti so se seznanile z vsemi prednostmi posojilništva. Kmalu potem je na velikem ustanovnem shodu to pozdravila tudi večina prebivalstva in 7. septembra 1872 je dobil ustanovni odbor dopis beljaškega okrajnega glavarja vladnega svetnika Ignaza Einzingerja (1829–1892), s katerim so bila pravila posojilnice potrjena, že prej pa jih je potrdil tudi dekret predsedstva deželne vlade za Koroško. Ustanovitev je postala pravno veljavna 5. septembra 1872. Velike zasluge za ureditev notranjih razmer v posojilnici ima tudi v okolici Kranja rojeni in v Velikovcu živeči dvorni in sodni advokat dr. Valentin Pavlič (1831–1876), ki je med drugim poskrbel tudi za listine za promet s strankami.

NOVA VOJNA

Od 17. junija do 12. decembra 1878 se je z zasedbo Bosne in Hercegovine dr. Janežič udeležil tretje vojne. Bosna in Hercegovina je s sklepom berlinskega kongresa 13. julija 1878 pripadla Avstro-Ogrski, njene čete so jo zasedle od 29. julija do 20. oktobra 1878. Avstrijske čete so naletale na znaten odpor muslimanskih domačinov kot tudi redne turške vojske, ki je sicer imela nadzor nad tem ozemljem. Po uspešnem koncu zasedbe je bila dežela stalen vir nemirov. Ob aneksiji leta 1908 je prišlo do velike mednarodne krize in sarajevski atentat je vzpodbudil izbruh prve svetovne vojne. Kot glavni zdravnik in komandant sanitetnega voda št. 1 je dr. Janežič svojo nalogo tako odlično opravil, da je 3. decembra 1878 dobil viteški križec Franc Jožefovega reda in leta 1879 se je vrnil v Celovec kot glavni polkovni zdravnik. Leta 1880 je spet prevzel službo kot glavni zdravnik pri rezervni in dopolnilni okrajni komandi pešpolka št. 7. 7. marca 1880 je bil dodeljen ambulantni asencijski komisiji I. dopolnilne

komande št. 47, kjer je ostal do 20. aprila 1880. Čez pol leta, 1. novembra 1880, je napredoval v štabnega zdravnika in 17. novembra 1880 je bil premeščen za vodjo četne bolnišnice v Gorico. Gorica je bila tedaj garnizonsko mesto ob Soči, že od nekdanje trojezičnosti, in s tem kot nalašč za dr. Janežiča. Vendar je tu ostal le pol leta, že 1. maja 1881 je bil spet v Celovcu, kjer je bil do 8. januarja 1885 glavni garnizonski zdravnik in vodja vojne bolnišnice. V tem času je bilo tako zabeleženo v službeni list za tega izkušenega štabnega zdravnika, kar nam daje zanimiv vpogled o sposobnostih in karakteristikah dr. Janežiča. Potrjene so bile njegove duševne vrline, mirna narava, trden in častivreden značaj. Nemško, slovensko in hrvaško je govoril in pisal, češko in italijansko je znal dovolj za službene potrebe, nekaj pa tudi francosko. Njegovo opravljanje službe naj bi bilo prizadevno in zanesljivo. Do predpostavljanih je bil odkrit, preprost, izpolnjeval je službene obveznosti, do sebi enakih je bil prijazen in sočuten, do podrejenih pa skrben in pripravljen pomagati. Zunaj službe se je obnašal prijazno in vljudno. Bil je srednje visok, čokate, močne postave, zdrav in povsem sposoben za službo. Zelo pozitivno je bil ocenjen glede znanja in sposobnosti pisanja. V pisanju je bil zelo spreten in imel je potrebno administrativno znanje in sposobnost vodenja sanitetne službe tako pri večji vojaški enoti kot pri večji zdravstveni ustanovi tako v miru kot v vojni. Enako usposobljen naj bi bil za četno in bolnišnično službo. V vojnah leta 1859 in 1866 ni imel priložnosti delovati na prevezališču ali v pomožnih prostorih, pri okupaciji Bosne in Hercegovine leta 1878 ni bil udeležen v spopadih.

Januarja 1885 je bil premeščen v službeni kraj, ki ga še ni poznal, v Innsbruck. Tu je kot glavni zdravnik vodil oddelek v garnizonski bolnišnici št. 10, potem pa je do 14. avgusta 1885 sam vodil celo internistično bolnišnico. Nato se je vrnil na prvotno delovno mesto. Predpostavljani so izkoristili njegove medicinske izkušnje, postal je predavatelj vojne higijene pri izobraževanju vojaško-medicinskih gojencev. V tem času se je zdelo, da popušča njegovo tako odlično zdravje, najbrž zaradi poklicne preobremenjenosti in dodatne dejavnosti poučevanja. Pri 54. letih se je soočil s koncem svoje vojaške kariere in 1. junija 1886 so ga zaradi zdravstvenih težav za šest mesecev poslali na čakalni dopust.

SMRT KNEZOŠKOFA

Svoj bolniški dopust je nameraval dr. Janežič prebiti v Celovcu. V petek 1. oktobra 1886 je odšel na razgovor v rezidenco knezoškofa v Celovcu k svojemu prijatelju in sodeželanu proštu in kasnejšemu državnozborskemu poslancu Lambertu Eisenspielerju (1853–1906). Tedaj se je takratnemu krškemu knezoškofu Petru Funderju (1820–1886) njegovo zdravstveno stanje poslabšalo. Že

leta je trpel zaradi ukleščene hernije,³⁸ o čemer pa ni nikomur povedal. Po končno je vztrajal in v četrtek še bral mašo. Šele v petek je ostal v postelji, vendar je odklonil vsak pogovor. V petek zvečer je stolni prošt Einspieler izkoristil naključno navzočnost dr. Janežiča s prošnjo, da bi pregledal bolnika. Ko sta Einspieler in Janežič skupaj s knezoškofovimi tajniki vstopila v škofijsko spalnico, sta našla škofa ležečega ob postelji in že umirajočega. Poskušala sta mu pomagati in dr. Janežič mu je otipal žilo, vendar zaman. Tudi prihod znamenitega primarija kirurškega oddelka celovške deželne bolnišnice dr. Alojza Smoleja (1848–1928) je bil prepozen. Knezoškof je po prejetju zakramentov in maziljenju izdihnil v rokah dr. Valentina Janežiča.³⁹

Slika 4: Potrdilo o imenovanju za častnega občana občine Št. Jakob v Rožni dolini, 1890

Z bivanjem v domači Koroški se je zdelo Janežičevo zdravje spet v celoti povrnjeno in nadaljevanju njegove kariere naj ne bi nič nasprotovalo. V začetku leta 1887 je bil po superarbitraži v Gradcu že 1. februarja 1887 premeščen v garnizonsko bolnišnico št. 1 v Prago. Spet je bil glavni zdravnik oddelka in predavatelj vojaške sanitete za vojaško medicinske gojence. 1. maja 1887 je bil povišan v višjega štabnega zdravnika II. razreda. Do 18. avgusta 1887 je bil glavni zdravnik prvega oddelka v garnizijski bolnišnici št. 11, nato od 21. septembra do 4. oktobra izpraševalec vojaško-medicinskih gojencev, potem pa vodja garnizijske bolnišnice št. 13 v Terezinu. Terezin je bil grajen v času vladanja cesarja Jožefa II. od leta 1750 kot trdnjava in tako pomemben vojaški

³⁸ Iz latinsko *hernia* in grško *ἑρνος* – brst, poganjek, kila.

³⁹ *Das Vaterland*, 4. 10. 1886.

branik proti Turčiji. Ime je dobil po materi Jožefa II. cesarici Mariji Tereziji in je tudi po letu 1882, ko je izgubil status trdnjave, še naprej ostal pomembno garnizonsko mesta z 11 kasarnami in temu ustrezno veliko bolnišnico. Dr. Janežič je v Terezinu ostal do 11. aprila 1891 in še naprej razvijal svoje sposobnosti in znanja, kar je poudaril nov službeni opis, ki je izpostavil njegova posebna in spretna znanja v vojno-zdravniški službi in zaupanje, ki ga je užival tako v vojaškem kot tudi v civilnem življenju. Poudarjeno je bilo njegovo temeljito poznavanje Koroške kot ožje domovine, zgornjega Poadižja, južne Dalmacije, Slavonije, Spodnje Avstrije in Južne Tirolske ter Prage in Terezina, kar vse je spoznaval v svoji garnizonski službi, prav tako pa tudi Tirolsko, Gornjo Avstrijo in Salzburško pri svojih inšpekcijskih potovanjih. Poznavanju nemščine, slovenščine, hrvaščine, češčine, italijanščine in francoščine je dodal še poljščino in ruščino. Višek njegove kariere je bil, ko je bil 18. aprila 1891 iz Terezina premeščen v Innsbruck, kjer je bil imenovan za vodjo sanitete 14. korpusa in je 26. aprila 1891 napredoval v štabnega nadzdravnika I. razreda, kar je bilo enako polkovniku v pehoti. S tem je prišel na čelo celotne medicinske oskrbe in uprave velikega vojaškega aparata. Ko je šel 4. aprila 1891 na Dunaj, je bil razburjen kot še nikoli v življenju, kajti tisto dopoldne je bil v Schönbrunn v avdienci pri cesarju in se mu zahvalil za s tako polnim zaupanjem dodeljeno mu novo službeno mesto. To mesto je zasedal do 1. marca 1893, ko je po 33 letih uspešnega dela in v starosti šestdesetih let zaprosil za upokojitev. Tedaj je za dolgo, zvesto in tudi v vojni nagrajeno službo dobil najvišjo cesarjevo zahvalo. Za domicil v pokoju si je izbral Celovec, kjer je z ženo in sinom živel nazadnje v Pernhartgasse 4. Od tod ni bilo daleč do njegove rojstne hiše v Lešah pri Šentjakobu v Zgornjem Rožu, kjer je še naprej gojil tesne stike s svojimi sorodniki in kjer se je kot zaslužni častni občan, kar je postal 17. marca 1890, večkrat mudil.

ZADNJA LETA

Družinskega življenja pa ni užival prav dolgo, kajti že 22. septembra 1903 mu je pri 55 letih za pljučno ohromelostjo, najbrž kot posledico pljučnice, umrla žena Augusta. Dr. Janežič je po dolgi bolezni umrl deset let kasneje, 29. decembra 1912 v svojem celovškem stanovanju v Perhartgasse 4 za posledicami ateroskleroze in počiva na pokopališču v Trnji vasi (Annabichl) v novem grobu št. 8, vrsta S, polje 14, razred I. Počivališče njegove žene je na starem delu pokopališča Celovec Št. Rupert v družinskem grobu Kitzl-Kappitsch-Darnhofer. Sin Anton Janežič je 6. februarja 1913 z vlogo na krajevno poveljstvo v Celovcu zaprosil, naj se mu pošlje t. im. pogrebni kvartal, ker da dolga bolezen njegovega očeta, zahtevana zdravila, stroški zdravnika, usmiljene sestre

kot negovalke, nakup groba in spomenika ne more biti plačano iz zapuščine. Intendanca 3. armadnega korpusa je kot pristojna odgovorila 17. februarja 1912 krajevni komandi v Celovcu: »Če prosilec dokaže, da je bolezenske in pogrebne stroške plačal in da zapuščina ne zadošča za to pokritje, se po Erl. Abt. 11, Nr. 3332 v. 1906 pogrebni kvartal pošlje«. Iz listin ne vemo, kako je bil primer rešen. Iz rokopisnih opomb uradnika pri krajevni komandi vsekakor sledi, da je bilo splošno znano in tudi s poznejšim poizvedovanjem jasno, da je bil prosilec po očetovi smrti finančno povsem neodvisen in da naj bi bila prošnja zavrnjena. Kmalu po izbruhu prve svetovne vojne je 21. avgusta 1914 umrl 44-letni Anton Janežič, cesarsko kraljevi domobranski poročnik kot premožen zemljiški posestnik in lastnik posestva Schönhof v Trnji vasi (Annabichl) pri Celovcu, dedič po starih starših Kitzl. Dediči in družina Damar so na dražbi prodali posestvo in lastniško stanovanje v Celovcu, Perhartgasse 4 kot tudi dragoceno pohištvo, slike, knjige, nakit, uniforme in lovsko orožje. Pokopan je v družinskem grobu poleg očeta v Trnji vasi (Annabichl). Posestnik Anton Janežič je bil neporočen in tako danes najdemo zadnje sledi ustanovitelja prvega deželnega posojilništva v Avstriji kot tudi njegovega direktnega potomca le še v njegovem rojstnem kraju v Zgorjem Rožu in na starem družinskem grobu na pokopališču v Trnji vasi (Annabichl) pri Celovcu.⁴⁰

Slika 5: Dr. Valentin Janežič leta 1900

Za fotografije in informacije se posebej zahvaljujem družini Petra Janežiča, Leše 4, 9183 Šentjakob v Rožu.

Prevedel Franc Rozman

⁴⁰ AT-KLA 502-VI. 4. 316 Su, Janezic, Nachlass.

BETWEEN PROFESSION, THE EMPEROR AND A COUNTRY ESTATE. THE POLITICAL ORIENTATION AND NATIONAL DIFFERENTIATION ON THE CASE OF A FAMILY FROM THE ROŽ VALLEY IN THE 19TH AND 20TH CENTURY

Summary

Following the Czech example of establishing savings banks and before the Law on Cooperatives was passed in 1871, the first savings and loan bank was opened on 5th September 1872 in Šentjakob in Rož. It was the first cooperative bank in the whole territory with Slovene population in Carinthia and it was at the same time also the first credit cooperation in the country on the territory of the today Austria. One of the members of the tree-member founding assembly of the loan and savings bank was also Valentin Janežič, M. D. Valentin Janežič was born on 16th October 1832. After high school, he studied medicine in Josephinum in Vienna. On 1st May 1859, he was, on the basis of ten-year medical duty, promoted to a temporary head doctor in the Hungarian infantry regiment Archduke Peter Ferdinand Nr. 66. After a very fulfilling medical career, he became a 1st class chief of staff head doctor, which was the same rank as an infantry colonel. In this way, he became head of the whole medical care and administration of the huge military apparatus. He was appointed to this position until 1st March 1893, when, after 33 successful years and aged 60, he asked to be retired. He was rewarded with the highest Emperor's acknowledgement for his long-term and loyal service. He died on 29th December 1912 in his apartment in Klagenfurt on Perhartgasse 4 due to consequences of atherosclerosis.

ZWISCHEN DEM BERUF, DEM KAISER UND DEM LÄNDLICHEN BESITZ. POLITISCHE ORIENTIERUNG UND NATIONALE DIFFERENZIERUNG AM BEISPIEL EINER FAMILIE AUS ROSENTHAL IM 19. UND 20. JAHRHUNDERT

Zusammenfassung

Nach dem Vorbild von tschechischen Sparkassen und noch vor dem Gesetz über Genossenschaften im Jahr 1871 wurde am 5. September 1872 in Šentjakob/Sankt Jakob im Rosenthal die erste Spar- und Darlehenskasse als eine Genossenschaftsbank auf dem ganzen Gebiet mit slowenischer Bevölkerung in Kärnten eröffnet. Sie war gleichzeitig auch die erste Kreditgenossenschaft auf dem Land auf dem ganzen Gebiet des heutigen Österreichs. Einer von den drei Mitgliedern des Gründungsausschusses der Spar- und Darlehenskasse war Dr. Valentin Janežič. Valentin Janežič wurde am 16. Oktober 1832 geboren. Nach dem Gymnasium entschied er sich für das Medizinstudium am Josephinum in Wien. Am 1. Mai 1859 wurde er mit einer zehnjährigen Arbeitspflicht zum temporären Oberarzt des Infanterieregiments Erzherzog Peter Ferdinand Nr. 66. Nach langer und reicher Arztkarriere wurde er am 26. April 1891 zum Oberstabsarzt 1. Klasse befördert, was einem Oberst in der Infanterie gleich war. Damit kam er an die Spitze der gesamten ärztlichen Versorgung und Verwaltung des riesigen Militärapparats. An dieser Position blieb er bis zum 1. März 1893, als er nach 33 erfolgreichen Arbeitsjahren und im Alter von 66 um die Pensionierung bat. Er bekam für seine langjährige, loyale und im Krieg ausgezeichnete Arbeit die größte kaiserliche Auszeichnung. Dr. Valentin Janežič starb am 29. Dezember 1912 in seiner Klagenfurter Wohnung in der Perhartgasse 4 an Folgen der Arteriosklerose.